

Att göra.

Handlingsplan Miljömålsarbete

Länsstyrelsen
Västernorrland

R.U.S.

REGIONAL UTVECKLINGSSTRATEGI
FRAMTID VÄSTERNORRLAND 2020

Förord

Hållbar utveckling utgår från en helhetssyn där en grundläggande princip är att de sociala, ekonomiska och miljömässiga dimensionerna är integrerade. Syftet med denna handlingsplan är att lyfta fram ett antal prioriterade insatsområden och aktiviteter som fokuserar och ökar takten i länets miljömålsarbete, förbättrar miljömålsuppfyllelsen och i förlängningen bidrar till att uppfylla målen i den regionala utvecklingsstrategin. Handlingsplanen kommer att vara vägledande för prioriteringar av projekt från de regionala tillväxtmedlen.

Miljö och hållbarhet är en regional utvecklingsfråga. Att arbeta för en hållbar utveckling innebär en långsiktig investering i goda levnadsförhållanden för såväl nuvarande som kommande generationer. I länet pågår miljöinsatser inom kommunerna, näringslivet och organisationer som bland annat bidrar till effektivare resursanvändning, förbättrad hälsa för människor samt ett intensifierat engagemang i samhället. I arbetet med att ställa om vårt samhälle finns många möjligheter till innovation, utveckling och spännande samverkansvinster. Detta ska vi ta vara på i vårt arbete med att utveckla länet för ett funktionellt och attraktivt Västernorrland.

Samverkan mellan aktörer på lokal och regional nivå är centralt för att nå de mål som finns uppsatta fram till år 2020 i länets regionala utvecklingsstrategi. Ett brett samarbete har genomsyrat hela processen med att ta fram länets handlingsplan för miljömålsarbete. En regional länsmiljömålsgrupp, med representanter från länets kommuner, landstinget, kommunförbundet, Skogsstyrelsen och länsstyrelsen, har varit en viktig och värdefull avstämnings- och förankringsyta för arbetet med handlingsplanen, och länsstyrelsens ambition är att samverkan ska utvecklas ytterligare.

Gunnar Holmgren, landshövding

Handlingsplan för miljömålsarbete 2017-2020

Inledning

Den regionala utvecklingsstrategin (RUS) för Västernorrland 2011–2020¹ pekar ut länets gemensamma färdriktning med målet inställt på positiv befolkningstillväxt, ökad tillgänglighet och stärkt innovationsförmåga.

Arbetet med att ta fram olika handlingsplaner handlar om att omsätta målen i RUS till aktiviteter och åtgärder. Handlingsplanen för miljömålsarbete tar, förutom RUS, sitt avstamp i miljömålssystemets generationsmål och länets regionala miljö kvalitetsmål, som i förlängningen också stärker arbetet med de globala målen för hållbar utveckling, Agenda 2030.

Hållbar utveckling utgår från en helhetssyn på människans och samhällets behov, förutsättningar och utmaningar. Den grundläggande principen är att de sociala, ekonomiska och miljömässiga dimensionerna är integrerade och i den regionala utvecklingsstrategin har dessa grundläggande förutsättningar inte pekats ut som separata utvecklingsområden då de är "horisontella".

Syfte och mål med handlingsplanen

Handlingsplanen ska bidra till att uppfylla den regionala utvecklingsstrategin om långsiktigt hållbar tillväxt och utveckling genom att fokusera och konkretisera det nationella arbetet med generationsmålet och miljö kvalitetsmålen till en regional anpassning utifrån läns gemensamma prioriteringar.

Handlingsplanen syftar till att fungera som ett verktyg för miljöarbetet i Västernorrlands län och sträcker sig över en treårsperiod fram till år 2020. Handlingsplanen ska möjliggöra områden med åtgärder där vi kan agera tillsammans för att åstadkomma ett starkare resultat.

Handlingsplanen ska ange inriktningen på arbetet i länet och vara ett gemensamt verktyg för prioriteringar av projektansökningar inom det regionala anslaget och för medfinansiering inom strukturfondsprogrammen.

Målet är att förbättra miljö tillståndet i länet och stimulera till samverkan mellan myndigheter, kommuner, näringsliv och andra aktörer. Den regionala miljö målsuppföljningen är, tillsammans med rapporten *Miljö tillstånd och*

¹ [http://www.lansstyrelsen.se/Vasternorrland/Sv/publikationer/2011/Pages/regional-utvecklingsstrategi-\(rus\)-for-vasternorrlands-lan-2011-2020.aspx?keyword=regional-utvecklingsstrategi](http://www.lansstyrelsen.se/Vasternorrland/Sv/publikationer/2011/Pages/regional-utvecklingsstrategi-(rus)-for-vasternorrlands-lan-2011-2020.aspx?keyword=regional-utvecklingsstrategi)

*miljömålsarbete i Västernorrlands län*² samt Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering 2015³, viktiga underlag för handlingsplanens prioriteringar

Generationsmålet och miljökvalitetsmålen

Det svenska miljömålssystemet innehåller ett generationsmål, sexton miljökvalitetsmål och tjugofyra etappmål. Miljömålen utgör en gemensam plattform för miljöarbetet i Sverige. Miljömålssystemet ger en struktur för miljöarbetet som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Myndigheter, länsstyrelser, kommuner och näringsliv har alla viktiga roller i arbetet med att nå målen.

Generationsmålet definierar den gemensamma målsättningen och anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att miljökvalitetsmålen ska nås. Generationsmålet är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället.

I Västernorrland har vi 15 regionala miljökvalitetsmål. De regionala målen använder vi för att mäta och följa upp hur miljön mår i länet. Generationsmålet och de regionala miljökvalitetsmålen är den målplattform som Länsstyrelsen Västernorrland arbetar utifrån.

Du kan läsa mer om miljömålen på www.miljomal.se och även få information om Västernorrlands regionala miljömålsuppföljning på <http://www.miljomal.se/sv/Miljomalen/Regionala/?l=22&t=Lan>

Läget i länet utifrån miljömålsuppföljningen

Av miljömålsbedömningen 2016 framgår att två av miljökvalitetsmålen – *Frisk luft* och *Grundvatten av god kvalitet* är nära att nås. Västernorrland är en bra bit på väg mot en mer hållbar regional utveckling, samtidigt som ett flertal betydande utmaningar kvarstår.

Över en längre tid kan vi se att olika utsläpp minskar, handlingsplaner och åtgärdsprogram bidrar till ett ökat kunskapsunderlag och riktade åtgärder medverkar till att den storskaliga påverkan på miljön minskar.

Under perioden 1990 till 2013 har utsläppen av växthusgaser från länet minskat med cirka 42 procent. Det är i första hand inom industri- och energisektorn som utsläppen av växthusgaser har minskat.

Luftkvaliteten i länet har förbättrats betydligt under de senaste decennierna. Det är främst i tätorterna som luftkvaliteten fortfarande kan vara dålig.

²

<http://www.lansstyrelsen.se/vasternorrland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/rapporter/2015/miljotillstand-och-miljomalarbete-vasternorrland.pdf>

³ <http://www.naturvardsverket.se/fu15>

2017-02-28

Dnr. 501-6873-16

Försurningen på grund av nedfall av försurande ämnen har även det minskat betydligt de senaste decennierna och därmed är försurningsutvecklingen i sjöar och vattendrag positiv. Dock behövs fortfarande kalkning i många vatten.

I länet pågår ett arbete med att lyfta det förebyggande arbetet med en giftfri vardag till kommunerna. Arbetet med att fasa ut miljögifter har gett positiva resultat där återetableringen av uttern är ett tecken på ett lyckat regionalt, nationellt och internationellt miljöarbete de senaste decennierna. Från att nästan ha varit utrotad har uttern återetablerat sig i både länet och landet.

Arbetet med att förbättra tillståndet i länets vatten går framåt. Den återrapportering som Sveriges myndigheter och kommuner genomför varje år visar på att arbetet med förorenade områden och utpekandet av områden med höga krav på rening av enskilda avlopp är de åtgärder som kommunerna generellt har kommit längst med. Många av länets kommuner anser att vattenmyndighetens åtgärdsprogram hjälper kommunerna att driva arbetet med vattenfrågor framåt.

Även arbetet med att främja biologisk mångfald och levande skogar går framåt där länsstyrelsernas uppdrag med att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur⁴ kan bli en central del när biologisk mångfald ska bevaras och främjas. Handlingsplanerna för grön infrastruktur ska vara fastställda år 2018.

Västernorrland är ett län vid kusten med havet som en resurs, där intressen som sjöfart, fiske, turism, försvar och vindkraft ska samsas inom ekosystemens ramar. Genom att visa hur havsområdet mest lämpligt kan användas bidrar havsplaneringen till att förebygga konflikter mellan olika intressen och verka för hållbara lösningar. År 2019 förväntas Bottniska vikens första havsplan vara på plats, med vägledning för hur havet kan användas. I planen kan avvägningar behöva göras mellan nyttjande, utveckling och bevarande. Sammanfattningsvis visar detta att länets miljöarbete ger resultat.

⁴ Länsstyrelserna ska ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Uppdraget handlar huvudsakligen om att identifiera landskapets biotoper, strukturer, element och naturområden i land- och vattenmiljön inklusive i tätortsnära områden. Syftet med handlingsplanen för grön infrastruktur är att bidra till bevarande av biologisk mångfald, främja ekosystemens status och resiliens och därmed stärka ekosystemtjänster som är viktiga för samhället i stort.

Kunskapen om miljötillståndet varierar men vi kan lära oss av framstegen

Det behövs bättre kunskapsunderlag och fler utbildningsinsatser för att öka medvetandet om hur olika förhållanden påverkar miljön. Inom ett och samma miljömål kan det finnas sådant som går åt rätt håll, medan utvecklingen är mer negativ i något annat hänseende. Många av miljömålen är sinsemellan beroende av varandra, vilket kan försvåra arbetet men samtidigt skapa positiva synergieffekter om samspelade åtgärder sätts in. Det krävs ett aktivt omställningsarbete i bred samverkan mellan alla berörda parter. Det finns vidare ett stort behov av ett mer strategiskt arbete med tillsyn, tillämpning av befintliga styrmedel, och samarbete mellan aktörer.

Länet har kommit en bra bit på väg – men har en bit kvar innan målen nås. De insatser som kan motiveras för att förändra utvecklingen handlar bland annat om mer kunskap, effektivare resursfördelning, smartare prioriteringar, bättre samarbeten och generella förändringar i människors sätt att tänka kring det ekologiskt hållbara samhället.

Avgränsningar

Dagligen genomförs olika insatser och beslut fattas på lokal och regional nivå som bidrar till miljömålsuppfyllelse. Det kan exempelvis handla om åtgärder inom samhälls- och transportplanering, tillsyn och prövning, luftövervakning, naturskydd, restaurering i våra vatten, friluftssatsningar och landsbygdsutveckling. I bilaga två ges exempel på pågående arbete i länet som utgör viktiga förutsättningar för det fortsatta miljömålsarbetet och på olika sätt kompletterar och understödjer prioriteringarna i denna handlingsplan.

Det finns ytterligare handlingsplaner som täcker in andra utvecklingsområden för länet, exempelvis inom energi och klimat, klimatanpassning och transporter. Dessa handlingsplaner⁵ utgör viktiga bitar i arbetet för en mer hållbar samhällsplanering.

Tillvägagångssätt vid framtagande av handlingsplanen

Handlingsplanen har arbetats fram i en bred samverkan inom länet. Inför framtagandet av handlingsplanen för miljömålen skapades en regional styrgrupp, länsmiljömålsgruppen. I länsmiljömålsgruppen ingår

⁵ <http://www.lansstyrelsen.se/vasternorrland/Sv/publikationer/2015/Pages/handlingsplan-energi-och-klimat.aspx>, <http://www.lansstyrelsen.se/Vasternorrland/Sv/miljo-och-klimat/klimat-och-energi/klimatanpassning/Pages/regional-handlingsplan.aspx>, <http://www.lansstyrelsen.se/vasternorrland/Sv/publikationer/2015/Pages/handlingsplan-transportinfrastruktur.aspx>

2017-02-28

Dnr. 501-6873-16

representanter från kommunerna, landstinget, kommunförbundet, Skogsstyrelsen samt länsstyrelsen.

Länsmiljömålsgruppen har under arbetet definierat följande prioriterade fokusområden för handlingsplanen:

- Hållbar konsumtion
- Miljöarbetets förutsättningar
- Miljöns och naturens värden

Under arbetet med handlingsplanen har workshops anordnats kopplade till respektive fokusområden. Under workshopsarbetet togs förslagslistor fram över insatser och aktiviteter som är prioriterade de kommande åren.

Utifrån dessa listor har länsstyrelsen gjort en sammanställning och skrivit ett utkast med förslag till insatser och aktiviteter.

Den här handlingsplanen fokuserar inledningsvis på områdena *Hållbar konsumtion* respektive *Miljöarbetets förutsättningar*. Fokusområde *Miljöns och naturens värden* avvaktar vi med då arbetet i stort är avhängigt nyligen uppstartat arbete med en handlingsplan för grön infrastruktur. Tanken är att vi om något år kan ta fram aktivitetsförslag beroende på vad som inte tas om hand i handlingsplanen för grön infrastruktur. Genom att använda det arbetet och de processer och förankringsytor som kommer att arbetas fram där, undviks dubbelarbete. Nedan presenteras de två förstnämnda fokusområdena, samt ett antal förslag till insatsområden och aktiviteter.

Fokusområde Hållbar konsumtion

Målsättningen för fokusområdet *Hållbar konsumtion* är att människor, företag och samhälle utnyttjar sin konsumtionsmakt för en långsiktigt minskad belastning på miljön och ett socialt ansvarstagande.

Generationsmålet och majoriteten av de regionala miljömålen berörs på olika sätt av samhällets konsumtionsmönster. Omställning till en mer hållbar konsumtion är en nödvändighet för att minska negativ påverkan på klimat och miljö samt människors hälsa. En mer hållbar konsumtion innebär inte bara miljöfördelar utan kan även inbegripa sociala och ekonomiska fördelar såsom ökad konkurrenskraft, näringslivsutveckling och förbättrad hälsa.

Hållbar konsumtion är en tvärgående fråga som behöver komplettera och genomsyra andra mål. Omställning till mer hållbara konsumtionsmönster förutsätter en rad verktyg och åtgärder, på olika nivåer och genomförda av

2017-02-28

Dnr. 501-6873-16

olika aktörer. Utbildning är en viktig hörnsten. Genom utbildning kan människor förvärva värderingar, kunskaper och färdigheter som möjliggör för dem att bidra till en hållbar utveckling. En annan hörnsten är information. Tydlig och lättillgänglig information möjliggör för konsumenter och andra aktörer att göra ansvarsfulla och hållbara val av produkter och tjänster och att ställa om till mer hållbara livsstilar.

Fokusområde Miljöarbetets förutsättningar

Målsättningen för fokusområdet *Miljöarbetets förutsättningar* är att miljöarbetet drivs med större kunnskap, deltagande och ansvar och det präglas av ökat omfång, bättre samverkan och säkrare kunskapsunderlag.

Av rapporten *Miljö tillstånd och miljömålsarbete i Västernorrlands län*⁶ framgick tydligt att samverkan kring miljö- och hållbarhetsarbetet kan och behöver utvecklas, liksom kommunikationen kring detsamma. Detta är något som har lyfts många gånger inom såväl länsstyrelsens interna miljömålssekreteriat som i Länsmiljömålsgruppen. Det kan vara svårt att kommunicera flera miljömål samtidigt och nå ut med informationen på ett bra sätt. Det handlar om att kommunicera smart för att engagera och inspirera till förändring. Miljö- och hållbarhetsarbetet behöver bli mer strukturerat, vilket möjliggörs av ett vidareutvecklat miljöledningsarbete. Upphandlingsfrågorna har lyfts särskilt, inklusive fokus på den sociala dimensionen. Inom flera målområden behöver kompletterande kunskapsunderlag arbetas fram. Det arbetet gynnas av samordning så att vi bättre kan nyttja varandras kunskaper och hjälpas åt med omvärldsbevakning, samt definiera vilka underlag som vi behöver i det fortsatta arbetet framåt.

Fokusområde - Miljöns och naturens värden

Målsättningen för fokusområdet *Miljöns och naturens värden* är att landskapets biologiska mångfald, ekosystemtjänster och andra värden värnas, vårdas och tillgängliggörs. Fokusområde *Miljöns och naturens värden* avvaktar vi med då arbetet i stort är avhängigt det nyligen uppstartade arbetet med en handlingsplan för grön infrastruktur.

Prioriterade områden för fortsatt utveckling

De nedanstående insatserna är resultatet av den process som beskrivs ovan. Dessa anger inriktningen på länets arbete inom denna handlingsplans fokusområden under de närmaste åren. De kommer att vara styrande för

6

<http://www.lansstyrelsen.se/vasternorrland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/rapporter/2015/miljotillstand-och-miljomalsarbete-vasternorrland.pdf>

2017-02-28

Dnr. 501-6873-16

finansiering av projekt från det regionala anslaget och för medfinansiering inom strukturfondsprogrammen.

Så läser du tabellen

Överskriften i varje tabell är ett INSATSOMRÅDE med förslag på övergripande arbetsuppgifter som kopplar till fokusområdet. Kolumnen AKTIVITET anger de gemensamt identifierade förslagen till aktiviteter. DELTAGARE avser de aktörer som på något sätt vill delta i aktiviteten. ANSVARIG visar vilka organisationer som under perioden har för avsikt att driva projekt/åtgärder inom aktiviteten. Flera organisationer kan vara ansvariga.

Förtydligande:

Vid överskriften till de listade aktiviteterna, det vill säga den fetmarkerade texten, står det ibland listat deltagare, ibland inte. Inom vissa insatsområden står aktörer uppskrivna bara vid den fetmarkerade texten men på andra ställen har man även skrivit upp sig på mer specifika aktiviteter som är underställda den fetmarkerade texten. Detta återspeglar de olika organisationernas ambitionsnivå i nuläget, men hindrar inte att en organisation längre fram deltar i ytterligare aktiviteter när planeringen så medger.

2017-02-28

Dnr. 501-6873-16

Hållbar konsumtion: förslag på insatsområden och aktiviteter

Giftfri miljö i vardagen

Sedan en tid tillbaka har frågor kring kemikalier och en giftfri miljö seglat upp allt mer på den politiska dagordningen. Kemikalieinspektionen bedriver ett pågående arbete med giftfri vardag, där landets kommuner involveras på olika sätt. Frågor rörande giftfri vardag är högaktuella och i länet finns det ett stort behov och intresse av ett mer utvecklat och samlat arbete för giftfri vardag, inte minst inom förskola/skola. Det finns redan idag en hel del lättillgänglig information och material och det handlar huvudsakligen om att samordna och hitta rätt mottagare för informationen. Det finns flera goda exempel i länet som vi kan inspireras och lära oss av.

Giftfri miljö i vardagen		
Aktiviteter	Deltagare	Ansvarig
Utveckla arbetet med giftfri vardag och resurseffektiva kretslopp	Kramfors, Sundsvall, Härnösand, LVN (kemikaliereregister & utfasning), Sollefteå, LSTY, Örnsköldsvik, Timrå, KFVN	
Delaktighet i Kemikalieinspektionens kemikalienätverk	Sundsvall, Sollefteå, Örnsköldsvik, Kramfors, Härnösand, LSTY	
Fler giftfria upphandlingar	Härnösand	
Ta fram organisationsvisa kemikaliestrategier/program	Härnösand	
Samordna och sprida tillgänglig information, checklistor m.m.	LSTY, Härnösand, Sollefteå, KFVN	LSTY
Genomföra workshops och sprida information kopplat till Giftfri vardag	KFVN, LSTY, Härnösand	LSTY
Utveckla system (digitalplattformar) för återbruk av varor inom de egna organisationerna	Kramfors, Sundsvall, Härnösand, Sollefteå	
Erfarenhetsutbyte kring återbruk och reparation vid återvinningscentraler	Kramfors, Sundsvall, Sollefteå, Härnösand	Härnösand

Utveckla arbetet med giftfri (för)skola	Örnsköldsvik, Sollefteå, Kramfors, Sundsvall, KFVN, Härnösand, LVN (giftfria väntrum) BioFuel Region, LSTY, KFVN
Utveckling av länsgemensamt nätverk för giftfri förskola	Härnösand, KFVN
Utbildning till förskolor/skolor om hur man skapar en giftfri miljö för barnen	Härnösand
Samordna och sprida tillgänglig information, checklistor m.m.	LSTY, KFVN, Härnösand

Hållbara offentliga upphandlingar och inköp

Hållbar offentlig upphandling innebär att olika myndigheter tillgodoser sitt behov av varor och tjänster på ett sätt som säkerställer den goda affären sett till hela livscykeln. På senare år har fokus på den socialt ansvarsfulla upphandlingen ökat. Fler och fler upphandlande myndigheter använder upphandlingen för att bidra till att nå olika sociala mål. Sociala krav vid upphandling kan även syfta till att bland annat främja sysselsättning, lika rättigheter och möjligheter, social integration, tillgänglighet, samt en rättvis handel. Social hållbarhet behöver beaktas i större utsträckning vid upphandling. Det handlar om att bygga ett långsiktigt stabilt och dynamiskt samhälle där grundläggande mänskliga behov uppfylls.

Hållbara offentliga upphandlingar och inköp

Aktiviteter	Deltagare	Ansvarig
Vidareutveckla arbetet med hållbar offentlig upphandling	Kramfors, Härnösand, LSTY, Sundsvall, LVN, KFVN, Timrå	
Vidareutveckla arbete med hållbarhetsfrågor inom länsgemensamt upphandlingsnätverk och ev upprätta en stödfunktion för länet	LSTY, LVN, KFVN, Sundsvall, Härnösand,	
Kompetensutveckling för beställare för att förklara värdet med hållbara inköp och för att förenkla inköpsprocessen	Sundsvall, LVN, LSTY, Härnösand, Timrå, Timråbo	
Stimulera samverkan mellan leverantörer och upphandlande myndigheter för att öka förståelse för varandra och därigenom få fler hållbara leverantörer	Sundsvall, Härnösand, LVN	

2017-02-28

Dnr. 501-6873-16

Spridning av goda exempel med till exempel substitutionsprincipen (kemikaliereregister & utfasning)	LVN, Sundsvall, KFVN, Härnösand	LVN (koordinera samverkans grupp)
---	---------------------------------	-----------------------------------

Social hållbarhet i konsumtionen	Kramfors, Härnösand, LSTY, Sundsvall, LVN	
Erfarenhetsutbyte för att främja sociala hållbarhetskrav i upphandlingar	Sundsvall, LVN, LSTY, Härnösand	
Identifiering av möjliga åtgärder som kan skapa en socialt hållbar konsumtion	Sundsvall, Härnösand	
Fairtrade-certifiering av offentliga verksamheter	Kramfors, Härnösand, LVN, Sundsvall	Kramfors

Lärande för hållbar utveckling, LHU

Uppdraget att utbilda för en hållbar utveckling har formulerats i internationella överenskommelser och nationella styrdokument, såsom Skolplanen. En hållbar utveckling kan inte byggas utan kunskap och engagemang, för den utmanar vår nuvarande världsbild. Den kräver också ett helhetstänkande för att vi ska kunna se och förstå sambanden mellan de sociala, ekonomiska och ekologiska värdena. Hur engagerar och rustar vi våra barn och ungdomar i Västernorrland i frågor som handlar om hållbar utveckling? Barn och unga är en prioriterad målgrupp eftersom de även är morgondagens medborgare, entreprenörer/producenter, politiker och konsumenter. De kunskaper och insikter de förvärvar i skolan bär de också med sig hem till sina familjer och vänner, vilket kan skapa ringar på vattnet-effekter.

Lärande för hållbar utveckling (LHU)		
Aktiviteter	Deltagare	Ansvarig
Identifiering av tillgängliga nätverk för att kunna koppla ihop nationella nätverk med regionala nätverk	BioFuel Region, LSTY, Sundsvall	BioFuel Region
Identifiera personer som kan kompetensutveckla lärare i LHU. Detta förutsätter även insatser på beslutande nivåer	BioFuel Region, Sundsvall	BioFuel Region
Inventering av möjliga aktiviteter som kopplar lärande för hållbar utveckling/konsumtion till de olika skolämnena. Detta inbegriper samverkan mellan förvaltningar och andra aktörer i samhället	BioFuel Region, Sundsvall, Örnsköldsvik	BioFuel Region
Ta fram och lyfta goda exempel på lärande aktiviteter/ pedagogiskt material för skolor exempelvis Håll Sverige Rent, Naturskyddsföreningen respektive Skogsstyrelsens arbete med "Skogen i skolan". Sprida och länka ihop utbildningsinsatser, samt om möjligt genomföra utbildningsinsatser utifrån detta	BioFuel Region, Skogsstyrelsen, Härnösand, LSTY, Sundsvall	BioFuel Region
Förankra behovet av en regional nod för "lärande för hållbar utveckling"	BioFuel Region, Skogsstyrelsen, LSTY, Sundsvall	BioFuel Region

Miljöarbetets förutsättningar: förslag på insatsområden och aktiviteter

Ett mer strukturerat miljö- och hållbarhetsarbete

Det krävs ett aktivt omställningsarbete och en rad beteendeförändringar för att åstadkomma önskvärda positiva förändringar i miljön. Med hjälp av nudging⁷ och ett mer strategiskt tänk kring hur miljö- och hållbarhetsfrågorna kommuniceras i termer av positiva budskap, vill vi stimulera till ökad kunskapsinhämtning, engagemang och handlingskraft. Det finns idag en stor möjlighet att nå ut till många med ett budskap på lättillgängliga kommunikationskanaler. Med ett mer samordnat regionalt

⁷ Ordet "nudge" kommer engelskans "knuff" - att putta någon i rätt riktning. Nudging som metod handlar om att påverka folks beteende i en önskvärd riktning utan att använda piska eller morot. Istället arrangeras valsituationen så att det blir lätt att göra rätt.

samarbete kan man utnyttja dessa kanaler för att skapa en medvetenhet för hur våra konsumtionsmönster påverkar vår miljö.

Information och kommunikation om miljö och hållbarhet		
Aktiviteter	Deltagare	Ansvarig
Insatser för ett mer strategiskt kommunikationsarbete kring miljö och hållbarhet internt respektive externt inom och mellan olika aktörer	Härnösand, LSTY, Sundsvall, LVN, KFVN, Skogsstyrelsen	
Ta fram organisationsvisa kommunikationsstrategier respektive planer	Härnösand, LSTY, Skogsstyrelsen, LVN, Sundsvall	LSTY
Utbildningsinsatser kring opinionsarbete & kommunikationskanaler	Skogsstyrelsen, LVN, Härnösand	
Kartlägga och lyfta, samt vid behov genomföra, insatser och upplysningstjänster som främjar hållbar konsumtion och avfallsminimering	Skogsstyrelsen, LVN, Härnösand, Sundsvall	
Utveckling av "hållbarhetsnätverk" för länets kommunikatörer	Härnösand, KFVN, BioFuel Region	KFVN/Energikontoret
Förbättrade kunskapsunderlag	Härnösand, LSTY, Örnsköldsvik, Sundsvall, Kramfors, LVN, KFVN, Skogsstyrelsen	
Olika informationsinsatser kopplade till identifierade kunskapsluckor där föreläsare plockas in	Örnsköldsvik, LVN, Härnösand, Skogsstyrelsen, Kramfors, KFVN, Sundsvall, LSTY	LSTY
Inrätta en länsgemensam "Miljömålsdag" där olika fokusfrågor lyfts och diskuteras, exempelvis lyfta in frågor från tidigare Miljöbalksdagarna	LVN, Härnösand, Skogsstyrelsen, Kramfors, KFVN, Sundsvall, LSTY	LSTY

2017-02-28

Dnr. 501-6873-16

Skapa bättre förutsättningar för ett mer långsiktigt och strategiskt miljö- och hållbarhetsarbete	Härnösand, LSTY, Sundsvall, Timrå, Kramfors, LVN	
Utveckla arbetet med miljöledningssystem & certifiering	Härnösand, LVN, Kramfors, LSTY, Sundsvall, Timrå, Sollefteå	LVN (koordinera samverkansgrupp), Länsstyrelsen
Kartlägga finansieringsmöjligheter för att på sikt kunna skapa länsgemensamma projekt för till exempel kunskapsinventering, projektledning, kunskapsspridning	Härnösand, LVN, LSTY, Kramfors, Sundsvall	

Integrering miljömål i tillsyn och prövning

Aktiviteter	Deltagare	Ansvarig
Kompetensutveckling kring tillsyn och prövning där miljömålen tydligare används	Timrå, Kramfors, Sollefteå, Sundsvall, Härnösand, KFVN, LSTY	
Stimulera innovativ tillsyn för avfallshanteringen vid livsmedelsbutiker genom att ställa krav på distributörer att minska livsmedelsavfallet	Kramfors, Sollefteå, Härnösand	
Utbildning i energitillsyn för länets miljöinspektörer	Härnösand, KFVN, LSTY	LSTY

Bilaga 1 - Process vid framtagande av handlingsplanen

Handlingsplanen har arbetats fram i en bred samverkan inom länet. Inför framtagandet av handlingsplanen för miljömålen skapades en regional styrgrupp, länsmiljömålsgruppen. I länsmiljömålsgruppen ingår representanter från kommunerna, landstinget, kommunförbundet, Skogsstyrelsen samt länsstyrelsen. Länsmiljömålsgruppen har under arbetet definierat ett antal prioriterade fokusområden för handlingsplanen.

Under arbetet med handlingsplanen har workshops anordnats kopplade till respektive fokusområden. Under workshopsarbetet togs förslagslistor fram över insatser och aktiviteter som ska prioriteras de kommande åren. Dessa olika förslag har sedan sammanställts för att skickas ut på remiss. Efter remisstidens slut kommer länsstyrelsen att revidera handlingsplanen utifrån remissvaren. Den slutgiltiga handlingsplanen kommer att antas efter ställningstagande i Länspartnerskapet.

Länspartnerskapet

Länspartnerskapet är det samlade, strategiska regionala utvecklingsnätverket för Västernorrland med företrädare för viktiga organisationer i länet⁸. Landshövdingen är ordförande. Partnerskapet har till uppgift att samordna tillväxtarbetet i länet för att vi ska nå utvecklingsmålen i RUS 2020.

Miljömålssekretariatet

Miljömålssekretariatet består av ett antal miljömålsledare på länsstyrelsen som ansvarar för analys och uppföljning av 1–3 miljö kvalitetsmål vardera. Miljömålssamordnaren samordnar och leder sekretariatets arbete⁹.

Länsmiljömålsgruppen

Länsmiljömålsgruppen bildades i december 2015 och är en regional styrgrupp för länets strategiska miljömålsarbete. Styrgruppen består av

⁸ För mer information om vilka som ingår i Länspartnerskapet, se Länsstyrelsen Västernorrlands hemsida <http://www.lansstyrelsen.se/Vasternorrland/Sv/om-lansstyrelsen/vart-uppdrag/regional-utveckling/lanspartnerskapet/Pages/ledamoter-lanspartnerskapet.aspx>

⁹ För mer information om vilka som ingår i miljömålssekretariatet, se Länsstyrelsen Västernorrlands hemsida <http://www.lansstyrelsen.se/Vasternorrland/Sv/miljo-och-klimat/miljomal/miljomalsorganisation/Pages/default.aspx>

2017-02-28

Dnr. 501-6873-16

tjänstemän från kommunerna, landstinget, kommunförbundet, Skogsstyrelsen och länsstyrelsen (miljömålssekretariatet). Miljömålssamordnaren samordnar och leder länsmiljömålsgruppens arbete.

Följande representanter ingår i Länsmiljömålsgruppen:

Sollefteå kommun: Maria Söderlund

Sundsvalls kommun: Sofie Eriksson

Härnösands kommun: Daniel Johansson

Örnsköldsviks kommun: Marianne Dahlbäck

Kramfors kommun: Magnus Zeilon, Morgan Karlsson

Timrå kommun: Marie Blumenberg

Ånge kommun: vakant

Skogsstyrelsen: Eva Jörgensen

Landstinget Västernorrland: Olle Bertilsson

Kommunförbundet Västernorrland: Lars Brännström

Workshop 2016-03-04, Technichus, Härnösand

Inbjudna: representanter i Länsmiljömålsgruppen

Deltagare: Magnus Zeilon (Kramfors kommun), Sofie Eriksson (Sundsvalls kommun), Marianne Dahlbäck (Örnsköldsviks kommun), Daniel Johansson (Härnösands kommun), Owe Kullerstedt (Härnösands kommun), Olle Bertilsson (Landstinget Västernorrland), Lars Brännström (Kommunförbundet Västernorrland), Jonas Salmonsson (Länsstyrelsen Västernorrland), Per Sander (Länsstyrelsen Västernorrland), Sara Zandler (Länsstyrelsen Västernorrland), Mats Bäck (Länsstyrelsen Västernorrland), Magnus Jensen (Länsstyrelsen Västernorrland), Pelle Molin (Länsstyrelsen Västernorrland), Rebecka Bjurhall (Länsstyrelsen Västernorrland). Maria Söderlund (Sollefteå kommun) deltog via Lync.

Syfte: starta upp arbetet med fokusområde *Miljöarbetets förutsättningar* och få fram förslag till aktiviteter/åtgärder kopplat till detta. En central frågeställning var hur länets miljöarbete kan bli bättre och starkare.

Workshop 2016-03-18, Härnösands folkhögskola, Härnösand

Inbjudna:

1. Sollefteå kommun kommun@solleftea.se
2. Ungdomsdelegationen Sollefteå kommun ud@solleftea.se
3. Timrå kommun timra.kommun@timra.se
4. Ungdomsrådet Timrå kommun bo.markusson@timra.se
5. Sundsvalls kommun sundsvalls.kommun@sundsvall.se
6. Ungdomsrådet Sundsvall pia.fjallmo@sundsvall.se
7. Ånge kommun ange@ange.se
8. Ungdomsrådet Ånge kommun lotta.backlund@ange.se
9. Härnösands kommun kommun@harnosand.se
10. Ungdomsrådet Härnösands kommun hampushogberg@hotmail.se
11. Kramfors kommun kommun@kramfors.se
12. Ungdomsrådet Kramfors kommun hans.bylund@kramfors.se
13. Örnsköldsviks kommun kommunen@ornskoldsvik.se
14. Ung i Övik camilla.larsson@ornskoldsvik.se
15. Landstinget
Västernorrland inger.bergstrom@lvn.se, nils.goran.johansson@lvn.se
, olle.bertilsson@lvn.se
16. Västernorrlands ungdomsråd madeleine.wallenius@lvn.se
17. Kommunförbundet Västernorrland info@kfvn.se
18. Skogsstyrelsen vanja.strand@skogsstyrelsen.se
19. SCA Christer Fält christer.falt@sca.com
20. Domsjöfabriker, Örnsköldsvik info@domsjoe.com
21. Metse Board, Husum anders.ek@metsagroup.com
22. Mondi Dynäs AB, Väja Lena.AfGeijerstamUnger@mondigroup.com
23. SCA Östrands, Timrå erica.lindgren@sca.com
24. SCA Ortvikens pappersbruk Sundsvall maria.larsson.ortv@sca.com
25. Akzonobel: Helene Nordsten helene.nordsten@akzonobel.com
26. Midlanda: Petra Schwartz petra.schwartz@sdlairport.se
27. Höga Kusten Airport info@hkairport.se
28. Örnsköldsviks flygplats info@oer.se
29. Kubal: Ebba Åkerlund eba@kubal.se
30. Hemab info@hemab.se
31. Neova info.varme@neova.se
32. Ånge Energi AB angeenergi@ange.se
33. Övik Energi AB info@ovikenergi.se
34. Sundsvall Energi AB info@sundsvallenergi.se
35. Energidalen energidalen@solleftea.se
36. Energikontoret Västernorrland info@kfvn.se

Andrad fältkod

Andrad fältkod

37. Naturskyddsföreningen mitt@naturskyddsforeningen.se
38. Scouterna info@scouterna.se
39. Cykelfrämjandet Sundsvall sundsvall@cykelframjandet.se
40. Vattenregleringsföretagen webmaster@vattenreglering.se
41. Älvraddarnas samorganisation info@alvraddarna.se
42. LRF Västernorrland lrfvasternorrland@lrf.se
43. Hushållningssällskapet anders.segebo@hushallningssallskapet.se
44. Delta grönt info@deltagrönt.se
45. Besöksnäringen peter.sagebro@lvn.se
46. Trafikverket jan.lindgren@trafikverket.se
47. Kollektivtrafikmyndigheten registrator@dintur.se
48. Sundfrakt jorgen.persson@sundfrakt.se
49. VTG sofia.mackin@vtg.se
50. Byberg och Nordin peder.tarberg@bybergnordin.se
51. Örnfrakt tina.vedin@ornfrakt.se
52. Skidstahus hakan.westerlind@skidstahus.se
, tobias.wikstrom@skidstahus.se
53. Polarbröd konsumentkontakt@polarbrod.se
54. BAE systems soren.holmstrom@baesystems.se
55. Länsförsäkringar Västernorrland info@lfv.se
56. Technichus lina.dahlbom@technichus.se
57. Kunskapslänken mathias.sundin@biofuelregion.se
58. Lärarnas Riksförbund Västernorrland asa.elfving@ornskoldsvik.se
59. Mittuniversitetet registrator@miun.se
60. Umeå Universitet umea.universitet@umu.se
61. SPV kundservice@spv.se
62. CSN registrator@csn.se
63. Bolagsverket bolagsverket@bolagsverket.se
64. Handelskammaren Mitt info@midchamber.se
65. Svenskt näringsliv anna.h.johansson@svensktnaringsliv.se
66. Svensk handel sundsvall.tobak@telia.com , info@svenskhandel.se
67. Coompanion Västernorrland vasternorrland@coompanion.se
68. Absolicon info@absolicon.com
69. Sweco fredrik.wallner@sweco.se , magnus.lindqvist@sweco.se
70. Tyrens Malin.Sjostrand@tyrens.se
71. Miljökompassen info@miljokompassen.se
72. Länsmuseum Västernorrland hej@murberget.se
73. Naturum Höga Kusten anna.carlemalm@lansstyrelsen.se
74. Sundsvalls museum kulturmagasinet@sundsvall.se
75. Sollefteå museum museet@solleftea.se
76. Örnsköldsvik museum och konsthall museum@ornskoldsvik.se
77. Sametinget lars-ove.sjain@sametinget.se
78. Erikshjälpen kersti.danielsson@erikshjalpen.se , leif.grip@mnbehj.se
79. Röda korset info@redcross.se
80. Härnösandshus info@harnosandshus.se
81. Mitthem info@mitthem.se

Ändrad fältkod

Ändrad fältkod

Ändrad fältkod

Ändrad fältkod

2017-02-28

Dnr. 501-6873-16

82. Solatum solatum@solleftea.se
83. Timråbo info@timrabo.se
84. Övikshem info@ovikshem.se
85. Åfa afa@afa.ange.se
86. Socialdemokraterna
Västernorrland vasternorrland@socialdemokraterna.se
87. SSU Västernorrland erik.nordlund@ssu.se
88. Vänsterpartiet Västernorrland vasternorrland@vansterpartiet.se
89. Ung Vänster Västernorrland vasternorrland@ungvanster.se
90. Miljöpartiet Västernorrland vasternorrland@mp.se
91. GU Västernorrland elonwissing@hotmail.com
92. Moderaterna Västernorrland peter.sjobom@moderat.se
93. MUF Västernorrland ida.skogstrom@moderat.se
94. Centerpartiet Västernorrland ingrid.flodin@centerpartiet.se
95. CUF Västernorrland andreas.jansson@centerpartiet.se
96. KD Västernorrland vasternorrland@kristdemokraterna.se
97. KDU Västernorrland robin.hakansson@kristdemokraterna.se
98. Liberalerna Västernorrland vasternorrland@Liberalerna.se
99. LUF Västernorrland elisebackman@hotmail.com

Deltagare: Erika Hultman (LVN), Åsa Hamrin (LVN, Elin Wallinder (Länsstyrelsen) Frida Kallenbach (LVN) Petra Schwartz (Midlanda airport), Per Molin (Länsstyrelsen) Per Sander (Länsstyrelsen), Eva Andersson (LVN), Barbro Kalla (BioFuel Region), Maria Söderlund (Solleftea kommun), Magnus Zeilon (Kramfors kommun), Christine sprinzl (Kramfors kommun), Rolf Andersson (Kramfors kommun), Jonas Borg (Sundsvalls kommun), Sofie Eriksson (Sundsvalls kommun) Anna Stjärne (Länsstyrelsen Västernorrland), Rebecka Bjurhall (Länsstyrelsen Västernorrland), Jan Sahlén (Kramfors kommun), Daniel Johannsson (Härnösands kommun), Kjell Bergkvist (Sundsvalls kommun), Owe Kullerstedt (Härnösands kommun), Lasse Brännström (Kommunförbundet Västernorrland), Erik Norin (LVN), Olle Bertilsson (LVN), samt processledare Simon Coleman.

Syfte: starta upp arbetet med fokusområde *Hållbar konsumtion* och bredare förankra och ta fram åtgärder för länets miljömålsarbete med fokus på frågor rörande hållbar konsumtion. En viktig frågeställning handlade om hur vi kan åstadkomma ett mer aktivt omställningsarbete.

Bilaga 2 - miljömålsarbete sker varje dag

Varje dag görs insatser och beslut fattas på lokal och regional nivå som bidrar till att nå miljökvalitetsmålen. Nedan ges exempel på pågående arbete i länet som utgör viktiga förutsättningar för det regionala och lokala miljömålsarbetet liksom genomförandet av föreslagna åtgärder i denna handlingsplan.

Samhällsplanering

Fysisk samhällsplanering är en viktig del i den hållbara utvecklingen. Kommunerna spelar en avgörande roll i samhällsplaneringen och har ansvaret för översikts- och detaljplanearbetet, där vattenfrågorna tillsammans med natur- och kulturmiljövården har en central plats. Kommunerna är också ansvariga för att tillgodose vattentjänster, både vattenförsörjning och avlopp, åt sina invånare och har därigenom också ansvaret för att det finns tillräcklig rening och tillgång till vatten av god kvalitet. Planläggning av mark, vatten och bebyggelse regleras enligt Plan- och bygglagen (PBL). Kommunerna upprättar planer och ger bygglov. Länsstyrelsen tar fram planeringsunderlag, ger råd och vägledning och granskar kommunernas planer.

Klimatanpassning

Länsstyrelsen samordnar det regionala arbetet med att anpassa det svenska samhället till ett förändrat klimat. Tyngdpunkten i arbetet är att öka kunskapen om klimatförändringen och dess konsekvenser, och genom dialog stimulera till åtgärder för att förebygga framtida problem. Länsstyrelsen Västernorrland har bland annat tagit fram en regional handlingsplan för klimatanpassning. Det finns en klimatanalys framtagen för varje enskild kommun i länet. Målet med handlingsplanen är att skapa en gemensam inriktning för arbetet med att aktivt möta klimatförändringar och skapa ett långsiktigt robust samhälle och en hållbar utveckling. Handlingsplanen beskriver Västernorrlands framtida klimat, redovisar hur arbetet bedrivs idag och beskriver länets behov av anpassning.

Tillsyn och prövning av miljöfarliga verksamheter

Många verksamheter kräver tillstånd enligt miljöbalken för att få anläggas och drivas eller ändras. Beroende på hur omfattande den kommande verksamhetens miljöpåverkan kommer att vara så är det olika myndigheter som hanterar ansökan och därmed även tillståndets prövning för den tänkta verksamheten. Om sökanden redan har tillstånd till sin verksamhet och vill ändra eller utöka den, krävs vanligtvis en ny prövning eller ett ändringstillstånd. Mindre ändring som inte innebär någon olägenhet av

betydelse för människors hälsa och miljö kan tas som en anmälan till tillsynsmyndigheten. Tillsynen innebär att ställa krav och ge information och rådgivning så att verksamheters miljöpåverkan minskar. Tillsyn är både en administrativ och en operativ metod för att säkerställa att demokratiskt fattade beslut genomförs på det sätt som beslutsfattaren har avsett. Tillsynen ska bidra till att lagar, förordningar och föreskrifter tolkas på ett likartat sätt oberoende av var i landet som en verksamhet eller åtgärd äger rum. Länsstyrelsen och kommunerna bedriver myndighetsutövning på miljöområdet

Övervakning av luftföroreningar

Det finns ett luftvårdssamarbete i länet. I samarbetet ingår att kommunerna i huvudsak ansvarar för luftmätningarna men att de samordnas och sammanställs i länet inom ramen för samarbetet. Länets kommuner, Trafikverket och länsstyrelsen samarbetar för att gemensamt finansiera sammanställningar, beräkningar, vissa mätningar och fortsatt strategiarbete. Som en del i samarbetet sammanställer länsstyrelsen årligen luftutsläpp, från anläggningar som är tillståndspliktiga enligt miljöbalken, i länet.

Skydd av naturmiljöer

Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen och kommunerna skyddar, förvaltar och följer tillståndet i länets natur. Länsstyrelsen bildar och förvaltar de flesta naturreservaten i länet men även kommunerna kan besluta om att bilda naturreservat. Skogsstyrelsen kan skydda skog främst genom att besluta om biotopskydd eller naturvårdsavtal. Länsstyrelsen samråder även vid verksamheter som påverkar naturmiljön, till exempel vissa avverkningsanmälningar prövning av strandskydds- och biotopdispenser och ansvarar för förverkligande av åtgärdsprogram för hotade arter. Länsstyrelsen är för närvarande del i ett projekt med ekonomiskt stöd från EU-kommissionens Lifefond; Life Taiga, som pågår under åren 2015–2019. Syftet med projektet är att gynna arter och naturmiljöer knutna till skogsbrand. Nyligen avslutades Life-projektet Life to ad(d)mire (2010–2015) där utdikade våtmarker i länet restaurerats genom igenläggning av diken, röjning av igenväxningsvegetation och förberedelse för slätter. Länsstyrelsen samordnar även fördelning av pengar till kommunala och lokala naturvårdsprojekt genom LONA-bidraget. Projekt och åtgärder kan till exempel vara satsningar på friluftsliv, biologisk mångfald och skydd av tätortsnära natur. Länsstyrelsen jobbar även med att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Arbetet kommer att vara ett ramverk och kunskapsunderlag för landskapsplanering av naturvårdsinsatser samt ett underlag för fysisk planering och prövning.

Skydd av kulturmiljöer

Länsstyrelsen, i samverkan med kommuner, pastoraten, intresseföreningar och andra organisationer, arbetar för att öka kunskapen och förståelsen för kulturmiljön. Länsstyrelsen arbetar också med kartläggning av kulturmiljöer och skydd och utveckling av dessa. Genom de ekonomiska bidrag som Länsstyrelsen har att fördela värddas och tillgängliggörs kulturhistorisk värdefulla miljöer. Länsstyrelsen kommer att ta fram en skrift om anpassning av kulturhistoriska byggnader för de nya klimatförhållanden som gäller och kommer att gälla framöver.

Restaurering av sjöar och vattendrag

Många av länets vattendrag är påverkade av biotopförstöring på grund av pågående markanvändning eller rensningar från exempelvis timmerflottning, vandringshinder vid vägtrummor och dammar (som kan vara av kulturhistoriskt värde) och vattenreglering. Vattenkvaliteten i många sjöar och vattendrag påverkas också av deposition, läckage och direktutsläpp från såväl historiska som nutida verksamheter. Restaurering kan ske genom fysiska restaureringsåtgärder i skadade sjöar och vattendrag genom kalkning, biotoprestaureringar, utrivning av vandringshinder och anläggande av vandringsvägar och skyddszoner. Viktiga restaurerings- och förbättringsåtgärder kan även ske genom omprövning av vattendomar med otillräcklig miljöhänsyn, och genom tillsyn från myndigheterna.

Landsbygdsutveckling

Genom att bidra till ökad konkurrenskraft och till riktade miljöinsatser som energieffektivisering, förnybar energi, minskade utsläpp av växthusgaser och åtgärder för bättre vattenkvalitet stödjer länsstyrelsen utvecklingen av landsbygden samt bidrar till uppfyllelsen av miljökvalitetsmålen. Arbetet inriktar sig dels mot de gröna näringarna men även mot övrigt näringsliv och landsbygdsboende. En levande landsbygd är viktig för att nå flera av miljökvalitetsmålen då en fortsatt hävd av våra kulturmarker är avgörande för bevarandet av vissa arter samt natur och kulturmiljöer. Även om det i första hand är de gröna näringarna som bidrar till måluppfyllelsen av miljökvalitetsmålen är ett helhetsgrepp viktigt då intresset att bedriva jordbruk i bygder utan samhällsservice är lågt.

Friluftsliv

Länsstyrelserna samordnar och leder det regionala arbetet med att förverkliga regeringens friluftslivspolitik där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Målet är att stärka samverkan mellan regionala aktörer för att öka tätortsnära friluftsliv och för att friluftslivsmålen ska få genomslag i den regionala samhällsplaneringen, tillväxt- och utvecklingsarbetet samt naturvårdsarbetet. I naturreservaten finns det många anordningar för

friluftsliv såsom parkeringsplatser, vandringsleder, fågeltorn, vindskydd och informationstavlor. Länsstyrelsen sköter dem och arbetar ständigt för att öka tillgängligheten till naturen. Det finns två naturum i länet, båda fungerar som en port ut i det omgivande natur- och kulturlandskapet. Genom bidraget för lokala naturvårdsprojekt, LONA, ges kommunerna möjlighet att söka statligt bidrag för att utveckla friluftslivet i sin kommun.

Brett arbete med vattenfrågor

Länets åtgärdsarbete kopplat till vatten styrs framförallt av miljömålen samt vattenförvaltningens och havsmiljödirektivets mål om god vattenstatus. För att nå dessa mål arbetar länsstyrelsen med övervakning av vatten, bedömning av tillstånd i länets vatten, områdesskydd av land- och vattenområden, framtagande av åtgärdsplaner, samverkan samt finansiering och samordning av åtgärdsarbetet i länet. I Västernorrlands län har många åtgärder för bättre vattenkvalitet redan genomförts, och flera projekt med fokus på bland annat ökad biologisk mångfald, minskat näringsläckage, kalkningsinsatser mot försurning och arbete för biologisk återställning inklusive fiskevård, pågår idag. Dessa åtgärder är av stort värde för att nå de vattenanknutna målen. Viktiga aktörer i åtgärdsarbetet är länets kommuner, verksamhetsutövare, markanvändningens olika aktörer (skogs- och jordbruk), våghållare, fiskerättsinnehavare och fiskevårdsområdesorganisationer, med flera.

Vattenförvaltning

Förutom att arbeta för bättre kvalitet på vattenmiljön i grund- och kustvatten, sjöar och vattendrag för ett långsiktigt nyttjande och bevarande i länet, är Länsstyrelsen Västernorrland även vattenmyndighet för Bottenhavets vattendistrikt. Vattenmyndigheten ansvarar för framtagandet av de miljömål/miljö kvalitetsnormer som ska gälla för distriktets vattenförekomster och det åtgärdsprogram som riktar sig till myndigheter och kommuner där det beskrivs vad respektive myndighet behöver göra för att målen ska nås eller bibehållas.

Som vattenmyndighet samordnar länsstyrelsen arbetet kopplat till EU:s ramdirektiv för vatten i distriktet och arbetar tillsammans med de övriga fyra vattenmyndigheterna i Sverige.

Kommunal klimat- och energirådgivning

Kommunala klimat- och energirådgivare utgör nyckelpersoner för att föra ut information och kunskap till medborgare och företag om klimat och energieffektiva lösningar, både när det gäller investeringar i till exempel värmeanläggningar och driften av dessa.